

Felfüggesztve, védőháló nélkül

(Zsille Zoltán)

München, 1989. január 22. (SZER, A munka világa) -

A Tudományos

Dolgozók Demokratikus Szakszervezete első küldöttgyűlése egyhangúan elfogadta azt a határozati javaslatot, amelyet a Magyar Tudományos Akadémia Szociológiai Intézetének TDDSZ-csoportja nyújtott be. Az elmúlt évtizedekben politikai okokból elbocsájtott dolgozók erkölcsi és anyagi rehabilitálását követelve.

- A határozat szövege a következő:

"A TDDSZ első küldöttgyűlése feltétlenül szükségesnek tartja az elmúlt évtizedekből politikai meggyőződésük, és tudományos nézeteik miatt adminisztratív intézkedésekkel sújtott oktató vagy kutató tevékenységet folytató értelmiségiek rehabilitálását. Ennek érdekében támogatjuk az MTA Szociológiai Intézet kezdeményezését rehabilitációs bizottság felállítására.

Jómagam szintén érdekelt vagyok az ügyben. Miután 15 évvel ezelőtt nem voltam hajlandó elítélni az antimarxistának bélyegzett úgynevezett "budapesti iskola", a pártból és munkahelyükről eltávolított tagjait. Engem is kirúgtak tanári állásomból az Országos Vezetőképző Intézetből. A sztálinista típusú egzisztenciális büntetés akkor is, ma is hetedízigen érvényű volt.

Bölcsődés kislányomat szintén ki akarták tenni "munkahelyéről" azon az alapon, hogy apuka ráér, otthon van, nincs szükség bölcsődére.

Ezt a próbálkozást oly módon húztuk keresztül, hogy feleségemmel bíróság előtt kijelentettük: egy lakásban ugyan, de külön élünk.

Ennek megfelelően ő egyedülálló anyának minősült, a gyerek maradt a bölcsődében, és még családi pótlék is járt. A megoldást ajánlom mindenki szíves figyelmébe.

Ha a rehabilitálást követelő határozatnak sikerül érvényt szerezni, már csak az a kérdés, hogy melyik munkahelyemre vennének vissza?

Mert 1969-ben a csehszlovákiai inváziót elítélő nyilatkozatom miatt az akkori igazgató és jelenlegi igazságügyi miniszter: Kulcsár Kálmán a Szociológiai Intézetből távolított el. Lehet, hogy munkaügyi problémám az ő kezébe jut vissza?

A TDDSZ határozata a múltban elkövetett visszaélésekre vonatkozik.

Az orvosolandó ügyek azonban ma is szaporodnak. Mai adásunkban egy ilyenről lesz szó:

- A talán legnépszerűbb, leggyakrabban megjelenő szamizdat folyóirat, a Demokrata kiadójának és szerkesztőjének: Nagy Jenőnek "Felfüggesztve, védőháló nélkül" című írásából megtudjuk, hogy a rezsim hogy próbál elbánni politikai ellenfeleivel. Közbűntényesnek minősíteni, egzisztenciálisan tönkretenni igyekszik őket.

Felolvassuk írását:

"1988. május 13-án a Pesti Központi Kerületi Bíróság, a Népköztársaság nevében kihirdetett ítéletében engem, mint harmadrendű vádlottat bűnösnek talált, két rendbeli közokirat-hamisítás büntetében, magánokirat-hamisítás vétségében, folytatólagosan társ tettesként, bűnszövetségben elkövetett nagyobb kárt okozó csalás büntetében. Ezért a bíróság halmazati büntetésül, nyolc hónap börtönbüntetésre, és háromezer forint pénzbüntetésre ítélte. A szabadságvesztés végrehajtását egy év próbaidőre felfüggeszti. Dr. Bánhidi Istvánné tanácsa.

A pénz mellékbüntetést - meg nem fizetése esetén - 100 forintonként kell egy-egy nap szabadságvesztésre átváltoztatni. Még emellett a bíróság arra is kötelezett, hogy az ítélet jogerőre emelkedésétől számított 15 napon belül fizessen meg - kártérítésként - a Budapesti Társadalombiztosítási Igazgatóság - sértett - részére 36.720 forintot, öt évre visszamenő kamataival. S fizetnem kell még az állam részére az illetékhivatalnak 5.202 forintot.

A vádlott: Második gyerekem születésének évében, 1980-ban rúgtak ki - szerződéselem meg nem hosszabbítása formájában - az ELTE filozófiai, illetve szociológiai tanszékéről, egy évvel a Charta-77 bebörtönzött aktivistái kiszabadításáért szervezett aláírásgyűjtés után. De nem csak az volt a rovásomon, hanem az is, hogy akkor

számlálatlanul heverő kutatási pénzekből saját szakállamra tízezres nagyságrendű megbízásokat tudtam adni - foglalkoztatási tilalommal sújtott másként gondolkodóknak, zömmel szívükhöz igen közel álló munkákra. Hogy csak egy példát említsek: Krassó György igencsak kiemelt honoráriummal nálunk fordította le Bili Lomax 1956-ról írott könyvét.

Nyolc éve lettem munkanélküli, eufemizmussal: szabadúszó. De a szakmámban a nevemmel azóta se kaptam munkát. Más néven egyszer dolgoztam hosszabb lélegzetű, négytagú családomnak megélhetést biztosító munkán, de azután az illető nyugdíjast megfenyegették - közvetve - a belügyi szervek, és így már csak a szamizdat keretei között tudtam és tudom kamatoztatni 17 évig tartó tanulmányaimat.

A lengyelországi szükségállapot óta vagyok a magam munkaadója ennek közismert előnyeivel, s talán kevésbé ismert hátrányaival. Se havi fix, se közétkeztetés, se üdülés, se OTP-kölcsönök -, és végül is elsősorban családi pótlék nem jár a szellemi szabad foglalkozásúnak. Pláne ha "ellenzéki-ellenséges tevékenységet folytat", és a magyar szabad sajtó munkása. Így még a személyi igazolványába sincsen beírva semmi, és így bármikor előállítható, és könnyen kényszermunkára ítéltető a mai közállapotokban.

A családi pótlék nem a gyerekek után jár? - kérdezik unos-untalan ismerőseim, mikor elmesélem felfüggesztett börtönbüntetésem történetét. Megdöbrentő -, de nem így kényszerültem az akkor két gyerek után járó, havi körülbelül 1400 forintért először tényleges, majd fiktív munkaviszonyt létesíteni kubikusként egy szövetkezettel. E munkaviszony persze megjelent a személyimben és munkakönyvemben. Közokiratokban is, és abban a magánokiratnak számító szerződésben, mely lakás felújítási kölcsön formájában lehetővé tette, hogy tanácsi bérlakásunk lakható és fűthető legyen.

Közvetlen főnökeim egy ideig át is adták a családi pótlékot milliomos vállalkozókként - így segítettek egy ellenzékin - de azután már ezt sem tették. Megromlott a viszonyunk, így már csak a rendőrségen tudtam meg, hogy nagy pénzeket fel- és elvéve, Nyugatra távoztak. Ezért is indult a cégnél vizsgálat, és ezért akadtam horogra. Ennek a két évig tartó vizsgálatnak - többszöri nekifutással végül is - vádemelés és bírósági tárgyalás lett a vége, melyben tulajdonképpen csak engem, a harmadrendű vádlottat ítélték el.

Eljárások. Független kiadói-szerkesztői pályafutásom hét éve alatt internálást, rendőrhatalósági felügyeletet, és megveretést kivéve,

majd minden rendőri kényszerintézkedést és büntetést elszenvedtem.

Állandó követések, lehallgatások, spiclik nyakamra küldése, kifosztást célzó tízezres nagyságrendű házkutatások, előállítások, útlevelelbevonás, barátaim zaklatása, stb. És persze a foglalkoztatási tilalom, és persze a pénzbírságok.

Ez utóbbiból - nem számolom, mert már meg sem őrzőm a határozatokat - mára körülbelül Ötvenezer forint adósságom gyűlt össze, amit - a házkutatások ténye, és az eljárás módja elleni tiltakozásul - a mai napig nem fizettem be. A rendőrség legutóbb nemcsak tanulmányaimat kobozta el, de azt az amerikai meghívólevelet is, amelyben Gáti professzor meghívott a Columbia Egyetemre előadónak. Különös véletlen, hogy körülbelül éppen ekkora summát kellene az elsőfokú, de megfellebbezett ítélet alapján az államnak adnom. Az is különös, hogy a bírónő meg is kérdezett a tárgyaláson: tartozom-e az államnak, és hogy milyen szándékaim vannak a tartozást illetően? A rendőrség ugyan megtehetné, hogy ezt az ötvenezer forintos tartozást leültetés, ledolgoztatás formájában behajtja tőlem - ami napi 200 forintjával számolva éppen 8 hónapot tenne ki. Igen - de akkor politikai fogoly lennék a világ szemében, így meg egy szimpla közbűntényes lettem, aki hamisított és csalt.

Ilyenformán, ha a másodfokú tárgyaláson az ítélet jogerőre emelkedik, liberális rendőrállamunk illetékesei több legyet is üthetnek egy csapással. Nem kell sajtórendészeti vétség miatt elzárnuk, ugyanakkor összegében mégis elveszik tőlem azt a pénzt, melynek hiánya a tönkremenetel és a kivándorlás közelébe sodorhat.

Börtönbe ugyan most még nem kell mennem, de a felfüggesztés egy éve alatt majd csak elkövetek valamit. Ráadásul így könnyűszerrel visszadobhatják útlevelekérelmemet - két éve meg is teszik - még legalább egy évig. Éppen abban az időszakban, amikor életem első külföldi meghívásának eleget tehetnék. 36 éves vagyok, idáig egyszer, az egyetem elvégzése után egy hónapig turistaként voltam Nyugaton.

Védelem. Tulajdonképpen mit is követtem el? Miért ítélték felfüggesztett börtönbüntetésre? Az ítélet szerint minimum 1 évnyi járt volna nekem, mert többféle bűncselekményt is elkövettem, és ráadásul folytatólagosan.

Nagy Jenő harmadrendű vádlott tényfeltáró, beismerő vallomást tett kezdetétől -, bűnösnek azonban nem érezte magát. Előadása szerint - bár jogi képzettséggel nem rendelkezik -, miután két kiskorú gyermeke van, nem érti: kinek okozott kárt a családi pótlék

felvételével? És miután semmiféle okiratot nem írt - valótlan tartalommal - álláspontja szerint: okirat hamisítást sem követett el.

Beismerő vallomását a bíróság nem enyhítő körülményként, hanem bizonyítékként értékelte. Nem csoda, hisz tulajdonképpen semmilyen tárgyi bizonyíték, még egy általam aláírt fizetésjegyzék sem állt rendelkezésükre, mellyel bizonyíthatták volna, hogy én felvettem, eldorbézoltam az akkoriban két gyerek után járó, adható körülbelül 1400 forintnyi családi pótlékot. Idealizmusból vagy naivitásból, kihívásként és erőpróbaként - nem hittem, hogy lesz képük büntetőügyet csinálni a rendszer egyik szegyenéből: az emberi jogok bolsevista átlépésének egyik kövületéből. Nem az élő, enni és inni akaró, ruhát és cipőt viselő gyerek után, illetve magának a gyereknek jár a pótlék, hanem az állam által "itt és most" - múltjának elismert tevékenysége után.

Lassan négy éve már, hogy még illegálisan sem kapunk immár 2000 forintot meghaladó családi pótlékot, mindazokkal együtt, akik önkéntesen vagy kényszerből nem állnak munkaviszonyban az állammal, szövetkezettel, kisvállalkozóval stb. Hogy miért nem harcolt az állampolgári jogon járó reális összegű családi pótlékért az ellenzék? A SZETA? Talán majd a TDDSZ?

Enyhítő körülmények: A bíróság nemcsak büntetlen előítéletemet értékelte enyhítő körülményként - s hogy a cselekmény befejezése óta közel három év telt el, valamint azt, hogy a vádlott hibáján kívül huzamos ideig állt büntető eljárás hatálya alatt - de rendezett családi életemet is.

Csak így lehetett alaposan feltenni: a BTK. 37. paragrafusában előírt büntetési célok, a vele szemben kiszabott szabadságvesztés büntetés végrehajtása nélkül is elérhetők.

Két kiskorú gyermekes családi állapotom abban viszont nem zavarta a bíróságot, hogy az állammal szemben már eddig is fennálló ötvenezer forintos szabálysértési tartozásomat még ugyanennyivel megtoldja.

Ők nyilván tudják, hogy romlik a pénz. Családom, a vezetésem alatt álló kiadó, és az általam szerkesztett lap anyagi helyzetéről azért lehetett némi fogalma a tisztelt rendőrségnek, ügyészségnek, bíróságnak, mert a BRFK vizsgálati osztálya határozatával - biztosítékként - ingóságaimat is zár alá vette. Érdekes, hogy a végrehajtó épp egy csütörtök esti Demokrata Klub összejövetelre toppant be, hogy a 182.912 forint főköveteléssel szemben, 12.500 forint becsértékű vagyontárgyat lefoglaljon.

Közben a házkutatásokkal többször kifosztottak, és ez ellen nem lehet biztosítást kötni. Az idén megalakult "Független Sajtó Munkatársainak Szakmai Segélyegylete" éppen a tőkeerős cégek: a Beszélő, és a Hírmondó nem lépett be. Nyilván jó okuk van rá. Nem akarok már megint terhelő vallomást tenni magamra, de azért mégis csak túlzás azt állítani -, még ha enyhítő körülményt kellett még találnia a független bíróságnak a per idején, hogy rendezett családi életet élek. Nyolc éve nincs munkahelyem, de nincs semmilyen rendszeres jövedelmem sem. Az OTP-t, a villanyszámlát, a lakbért, a napközit, stb., - nálunk ez több mint 5.000 forint -, rendszeresen kell fizetni. Nem lehet folyton tiltakozó böjtöt sem tartani. A kosztpénz havi 8000 forint.

- Bocsánat, egy közbevetés. Ezek 1989-ben nyilván jelentősen alábecsült összegek.

Autó nélkül nem lehet hatékonyan anyagot beszerezni, terjeszteni, gyűlésekre járni, cikkek után rohangálni stb. A Római parton pláne, hogy telefonom sincsen. Két tankolás 1500 forint. Nincsenek rendezett családi körülményeink. Polgári családi háttérünk nincs.

Ha egy lapszám megbukik, az egész család kerül a tönk szélére.

Nem lehet még egy napra sem előre tervezni, mert reggeltől éjfélig bármikor beállíthat valaki. És ennek még örülni is kell, hisz sikerült a ránk kényszerített izolációból kitörni. Eleven kontaktusban kell lenni az újság olvasóival, és a Republikánus Kör és más független csoportok tevékenységével, érdeklődőkkel. A "nyitott ház" politikája nélkül objektíve sem lehet elkerülni (...) és a paternalizmust. Ez a minimum. Igen. De ehhez persze olyan házra van szükség, ahol még ettől lehet élni, gyerekeket nevelni, félrevonulni, rendezettek a családi körülmények.

Újságot szerkeszteni telefon nélkül? Így minden vendég váratlan, nemcsak a rendőrség, ami miatt állandóan dugdosni kell mindent, nem lehet otthon tartani a korábbi kiadványokat és a nyugati magyar könyveket. Még tulajdon írógépem sem lehet biztonságban, bár ezt még nem foglalták le. (...) nem lehet kifejezni, mennyire kizökkenti az embert a munkájából például egy fizető érdeklődő, akivel azért érdemes nyájasan elbeszélgetni, valamit csepegtetni.

Különben másikat küldenek ki - nyitott a ház - akin esetleg nem látok át.

Ha mindez így van, és még ígyebbül, akkor miért csinálom, amit csinállok? Kinek a rovására, és miért fizettetem a családommal a

törvényen kívüli szabad sajtócsinálás árát? Ki véd meg minket? Ki vagyunk szolgáltatva a hatalom önkényének.

Tavaly, év végén kaptam az amerikai meghívást, szinte mellékletként - időben antedatálva - azt az ügyészi értesítést, mely egy általam nem ismert döntést felülbírálván, kötelezi a XIII. kerületi Ügyészséget a vádemelésre. Még egy évig biztos, hogy nem mehetek sehová a családommal. Ezt tényleg jól kifundálták a magas keresetű és régiójú urak. Nyugállományba helyezett BM-es szomszédom két Zsigulit is fenntart, és lemosolyogja középiskolás korba érkező Skodámat. Mindezen még az éhségstrájk, illetve tiltakozó böjt sem segít.

Pedig jó lett volna világot látni, kikapcsolódni, feltöltődni és kapcsolatokat kialakítani, erőforrások után nézni, amit most másként (...) vesznek be, nem a Libertás javára. Könnyen igen rossz körökbe kerülhet egy lap és legénysége, ha a hatalom kinevezi első számú közellenségnek. Ennek nem annyira tartalmi, mint inkább stílusbeli okai vannak -, vagy az, hogy (...) sincs kapcsolata az adott csoportnak. Nincs az a konspirációs zseni - legalábbis én nem ismerek ilyet Magyarországon -, aki ki tudja védeni a lebukást a jelen helyzetben, ha a politikai rendőrség amúgy istenigazából utánaered rengeteg emberével, pénzével és csúcstechnológiáival - amit nyilván a liberális Nyugatról szereznek be.

A hatalom hadüzenet nélkül is megüzeni, hogy az adott kontextusban kit tekint ellenségnek, és kit ellenfelének. Mert szüksége van a belső ellenségre, pofozóbábukra, akiktől a többieknek érdemes elhatárolniuk magukat. De akkor mind érezhetik a féllegalitás rémét, és előbb vagy utóbb - tíz év ide vagy oda, mit számít -, megjön a lapalapítási engedély, és nem a korlátolt belügyes érkezik nagy zsákokkal, kéziratokat és könyvtárat kimazsolázni, és a neki megtetszőket egyszer és mindenkorra elszállítani.

Fellebbezni lehet ugyan a lefoglalás elkobzássá minősítése ellen - de csak a rendőrséghez. Márpedig ők ott is kérdést csinálnak a tévedhetetlenségükből, illetve megtorlásnak, elrettentésnek szánják a házkutatást. Okuljanak ebből a többiek. (...) az ember lap nélkül, pénz nélkül -, még jó, ha kedvét nem vették el az újrakezdéstől. Ilyenkor nagyon elkelne a külső segítség, a többi csoport anyagi és erkölcsi támogatása. Ha meg is tud jelenni egy új szám, egyre gyengébb lesz így a tartalma - miközben nem marad abba a nem mindig látványos, de mégoly csonkítható zaklatássorozat. Így előállhat a legrosszabb helyzet: Sok húhó semmiért.

A vállalkozást a neki drukkolok is leírják, nem veszik komolyan,

miközben a vállalkozó lapcsináló úgy érzi, hogy már csak ő maradt független a nagy helyezkedésben. Független politikai lapokat, és a körjük szerveződő, majd saját lábra álló csoportosulásokat máshogy is lehet kívülről demoralizálni, szétzülleszteni, sarokba szorítani.

A személyeket kell valahogy leválasztani, vagy egymással szembefordítani. Széles a bevethető eszközök skálája - aki hajlik rá, azzal egyezkedni, beszervezni. De legalábbis ebbe a hitbe keverni. Aki hajthatatlan, aki komolyan gondolja, amit mond, azt például be lehet hívni katonai szolgálatra -, pláne ha az illető közismerten erőszakmentes elvű, pláne ha az illető bizonyára nem akar még civil szolgálat formájában sem egy olyan hadseregben szolgálni, melyet bármikor progresszív megmozdulások, népmozgalmak leverésére vethetnek be.

- Nagy Jenő itt Keszthelyi Zsolt esetére utal, aki az Égtájak Között munkatársa, és nemrégiben szabadult, miután politikai meggyőződésből megtagadta a katonai szolgálatot, és ezért két és félévi börtönre ítélték.

Pártállamban, illegalitásban. Zaklatás, megfélemlítés, kifosztás, bírságolás, elzárás, lejárátás, izolálás, elhallgatás, rágalmazás, stb. Együttvéve nem árthat annyit a szamizdat, mint amennyit a "sajtószabadság" árthat idézőjelbe téve, hiszen ennek megvalósulásával értelmetlenné, örületséggé válik az egész életforma.

A család koszt pénzéből papírt, festéket vásárolni, ismeretlen lakások és nyomtatók után rohangászni. Konspirációt, szállításokat és raktározást szervezni, cikkekért kajtatni, recsegő (....) rádióműsorokra vadászni, fordítóktól folyton szívességet kérni, terjesztőket találni, és tőlük a koszt pénzt minél előbb behajtani.

Az utcán igazoltatástól félő tolvajként suhanni, drukkoló kritika helyett csak udvarias vállveregetést kapni, gratulálni a lakásunkba, otthonunkba bemerészkedő érdeklődőnek. Neki Ádám és Évától kezdve mindenről beszámolni, majd választ adni a magyar jövő összes kérdésére. Olykor ugyanezt angolul.

1979-es nyilvános nemet mondásom után csaknem tíz évvel, akkor fenyeget a veszély, hogy közbüntényes csalóként lecsuknak, amikor úgy tűnik: napról-napra többről és máshogy számolhatnak be az egyre inkább egyéni arcot nyerő sajtóorgánumok. Amikor úgy tűnik: egyre kevésbé van szükség a szamizdatra.

Ezek amúgy is nagyon drágák, nehéz őket elolvasni. Nagyon ritkán, legjobb esetben is csak havonta jelennek meg. Akkor is maximum pár ezer példányban. Isgulhat a szerkesztő, hogy a "SZER" napi, közel 20 órás műsoridejéből hajlandó-e néhány percet a független magyar sajtó cikkei felolvasására is áldozni, hisz - gondolhatnánk - mi sem kézenfekvőbb egy független nyugati rádióadó számára.

- Ezzel a kérdéssel fejeződik be Nagy Jenőnek, az ABC-Kiadó vezetőjének írása, melyre ezúttal igenlő választ adhattunk. Egy veszélyes üzem, a független sajtó vállalkozásának szociológiáját és élettanát írja le személyes története példáján, amely összekapcsolódott egy vállalkozásnak mintegy tízéves történetével Magyarországon.

Egy korábbi adásunkban már beszélgettünk erről a kockázatos mesterségről Demszky Gáborral, az AB-Kiadó vezetőjével, akivel Nagy Jenő együtt kezdte szamizdatos pályáját. Akkor is az derült ki, hogy ez a szakma az oroszánvadászokéra emlékeztet (...) Akkor erre a kérdésre, hogy mégis miért? - Demszky Gábor azt válaszolta, hogy szamizdatot csinálni mégis - mindennek ellenére - jobb dolog.

Nagy Jenő írása is tele van kérdőjelekkel, amelyekre végül is csak késve tudunk megválaszolni. A befejező mondat után zárójelben ez áll "(folytatása következik)".

Egy kérdés azonban már eldőlt. A fővárosi bíróság az elsőfokú ítéletet lényegében jóváhagyta, azzal a változtatással, hogy a bűncselekményt Nagy Jenő üzletszerűen követte el. A Demokratában közölt írásokból (...) szóban elhangzik majd január 25-én a Jurta Színház szamizdat-estjén. +++

1989. január 22., vasárnap